

A transzatlanti regionális biztonsági szervezet: a NATO II.

A NATO bővítése

1949-es megalakulása óta több hullámban (eddig összesen 8) 12-ről 30-ra bővült a szervezet.

1952: Görögország és Törökország

1955: NSZK

1982: Spanyolország

1999 : Magyarország, Lengyelország, Csehország

2004: Bulgária, Észtország, Lettország, Litvánia, Románia, Szlovákia, Szlovénia

2009: Albánia, Horvátország

2017: Montenegró

2020: Észak-Macedónia

Továbbá öt partnerország jelezte csatlakozási szándékát: Bosznia-Hercegovina, Finnország, Grúzia, Svédország és Ukrajna.

A NATO „nyitott ajtó” politikája

A „nyitott ajtó politikája” a szervezet alapokmányából, a Washingtoni Szerződés 10. cikkéből származik, amely kimondja, hogy „ A Felek egyhangú megegyezéssel a Szerződéshez való **csatlakozásra hívhatnak meg bármely más európai államot, amely képes arra, hogy elősegítse a Szerződés elveinek továbbfejlesztését, és hozzájáruljon az észak-atlanti térség biztonságához.**”

A „nyitott ajtó politikájával kapcsolatban” a szervezet álláspontja, hogy a

- **a döntés, hogy meghívják egy országot a szervezetbe kizárólag a Szövetség tagállamainak konszenzusának függvénye, harmadik államnak nem lehet beleszólása a döntésbe.**
- **a NATO-bővítés folyamata egyetlen állam ellen sem irányul.**¹

Azon országoknak, amelyek kifejezték csatlakozási szándékukat (**aspiráns országok**) a NATO egy intenzív párbeszédet ajánl fel, amely a csatlakozáshoz szükséges reformokról szól. Ezt követően a NATO meghívja az aspiráns országot a tagsági akciótervhez (membership action plan) való csatlakozásra, amely segít felkészülni a lehetséges csatlakozásra. Az aspiráns ország demonstrálhatja, hogy képes a NATO-tagsággal járó

¹ https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49212.htm (2022.07.05.)

kötelezettségeket (politikai, gazdasági, katonai) teljesíteni. **Ugyanakkor a tagsági akciótervben való részvétel nem jelent garanciát a NATO-tagságra!**²

1995-ös tanulmány a bővítésről: a dokumentum meghatározta azokat a követelményeket,

amelyeket a csatlakozni kívánó országoknak teljesíteniük kell, úgy mint:

- piacgazdaságon alapuló működő demokratikus politikai rendszer
- igazságos bánásmód a kisebbségekkel szemben
- a konfliktusok békés rendezése iránti elkötelezettség
- képesség és készség a NATO-műveletekhez való hozzájáruláshoz
- a demokratikus civil-katonai kapcsolatok és intézmények iránti elkötelezettség (civil kontroll érvényesülése a hadsereg felett)³

A csatlakozás folyamata

Ha a Szövetség tagállamai konszenzussal meghívják egy tagállamot a Szövetségbe, **első lépésként csatlakozási tárgyalások kezdődnek a tagjelölttel**. Két ülést tartanak csatlakozó országonként. Az elsőt politikai, védelmi és katonai kérdésekről van szó jellemzően, lehetőséget teremtve a jelöltnek, hogy igazolja hogy megfelel a csatlakozási követelményeknek. A második ülés alkalmával inkább technikaibb jellegű kérdések vannak napirenden, mint például jogi kérdések vagy a jelölt hozzájárulás a NATO közös költségvetéséhez. A tárgyalások eredményeként egy időrend kerül meghatározásra a jelölt által végrehajtandó reformok vonatkozásában. Ezek a reformok a tagság elnyerését követően is folytatódhatnak.

Második lépésként a meghívott ország szándéknyilatkozatot küld a NATO-nak, amelyben megerősítik hogy elfogadják a NATO-tagsággal járó kötelezettségeket és követelményeket.

Harmadik lépésben a NATO csatlakozási jegyzőkönyvet készít a meghívott számára, amelyek lényegében a Washingtoni Szerződés módosító, illetve kiegészítő rendelkezéseit tartalmazzák.

Negyedik lépésként a NATO tagállamok ratifikálják a jegyzőkönyvet nemzeti szabályaiknak megfelelően (az USA-ban a Szenátus kétharmadának támogatása szükséges pl.)

A csatlakozási folyamat ötödik lépéseként, amint valamennyi NATO tagállam jelzi az USA felé (ott van letétbe helyezve a WSZ), hogy a csatlakozási jegyzőkönyv ratifikálása megtörtént, **a NATO Főtitkára csatlakozásra szólítja fel a meghívottat**.

Ezt követően (6-lépés) a meghívott nemzeti szabályaival összhangban dönt a csatlakozásról.

² https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49212.htm (2022.07.05.)

³ https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_24733.htm?selectedLocale=en (2022.07.05.)

A csatlakozási jegyzőkönyv USA-nál történő letétbe helyezésével válik hivatalosan taggá a meghívott állam.⁴

Oroszország és a NATO-bővítések

A hidegháború utáni időszakban több hullámban zajlott a NATO keleti irányú bővítése, amely a kezdetektől feszültséget okozott Oroszországgal.

Ahogy Sz. Bíró Zoltán kifejti: „A NATO keleti bővítésével kapcsolatos rosszallását Moszkva először 1993 késő nyarán jelezte. Erre az orosz elnök augusztus végi lengyelországi látogatása kapcsán került sor. Varsói tárgyalásai során Jelcin kijelentette, hogy megérti és az ország belügyének tekinti Lengyelország NATO-hoz való csatlakozási szándékát. Véleménye nemcsak szóban hangzott el, de bekerült az augusztus 25-én kiadott lengyel–orosz közös nyilatkozatba is. Jelcin azonban Moszkvába visszatérve felülvizsgálta álláspontját, és szeptember 15-én bizalmas levélben tájékoztatta aggodalmairól a nyugati nagyhatalmak vezetőit. Jelcin azzal érvelt, hogy a kelet-közép-európai államok NATO-ba való felvétele értetlenséget és negatív reakciókat váltana ki az orosz társadalom nagy részéből. E fejleményt nemcsak az ellenzék, de az elnököt támogató politikai csoportok is Oroszország ismételt elszigeteléseként értékelnék. Moszkva viszont azt szeretné – fejtette ki álláspontját Jelcin –, ha olyan helyzet jönne létre, amelyben Oroszország és a NATO kapcsolatai mindig szorosabbak lennének, mint a szervezet és a kelet-közép-európai államok közti viszony. Oroszország a NATO-hoz nem mint ellenséghez viszonyul – biztosította nyugati partnereit az orosz elnök –, épp ellenkezőleg: Moszkva szeretne minél közelebb kerülni a katonai szervezethez. Ugyanakkor Oroszország nem szeretné, ha Kelet-Közép-Európa államai a szervezet tagjai lennének, mert ez azt jelentené, hogy a térség országait Moszkva többé nem tekinthetné sem Oroszország biztonsági övezetének, sem olyan zónának, amelyben érvényesíteni tudná kivételes jogait és érdekeit – fejezte be érvelését Jelcin. Annak, hogy Oroszország 1993 késő nyaráig nem tulajdonított különösebb jelentőséget a NATO-bővítés ügyének, több oka is volt. Moszkva sokáig úgy ítélte meg, hogy a bővítés nem több távlati tervnél, így amikor végül napirendre kerül majd, Oroszország minden bizonnyal maga is rendelkezni fog azokkal az adottságokkal, amelyek a felvételét lehetővé teszik. 1993 őszére azonban kiderült, hogy a bővítés belátható közelségbe került, miközben Oroszország felvételi esélyei – ha voltak egyáltalán – teljesen megalapozatlanok”⁵

1994 nyarán Moszkva kompromisszumnak szánt álláspontja szerint a NATO keleti bővítése elfogadhatatlan, ám az egykori szocialista országoknak az Európai Unióhoz való csatlakozását Oroszország kész volt üdvözölni, tekintettel, hogy a térség országainak stabilitása és gazdasági felemelkedése orosz biztonsági érdekként került megfogalmazásra. Ez a koncepció először a Kül- és Védelempolitikai Tanács második, 1994 májusában közreadott jelentésében fogalmazódott meg, majd vált hivatalosan is képviselt állásponttá. A dokumentum a NATO és Oroszország közti régiót már mint „félíg

⁴ https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49212.htm (2022.07.05.)

⁵ Sz. Bíró Zoltán: Oroszország és a posztsovjét térség biztonságpolitikája, 1991–2014 (II.) Nemzet és Biztonság 2014/4. szám 47.o.

demilitarizált sávot” tartotta számon. E köztes térség államainak NATO-hoz való csatlakozását az orosz nemzeti érdekekkel ellentétesnek tekintette, amennyiben Oroszország kívül maradna a katonai szervezeten.⁶

1994 decemberében, miután Moszkva úgy értékelte, hogy már eldőlt a visegrádi országok felvételének ügye, az orosz politikai vezetés arra törekedett, hogy megpróbáljon biztonsági garanciákat kialkudni a NATO-tól (pl. a balti és FÁK-államok NATO-felvételének kizárása, az új NATO-tagállamok területén állomásoztatható csapatok és fegyverfajták korlátozása vagy telepítésük teljes megtiltása, a kalinyingrádi terület sérthetlenségének elismerése). Oroszország 1995 februárjában bizalmas tárgyalásokat kezdett az Egyesült Államokkal a NATO-bővítés kompenzálásának feltételeiről, az orosz részről szigorúan bizalmasan kezelt tárgyalások tényét azonban az amerikai fél kiszivárogtatta, jelentős belpolitikai hullámokat keltve ezzel Moszkvában. Az oroszországi felháborodás oly komoly volt, hogy ettől kezdve hivatalosan mindenki tagadta, hogy a NATO-val folyó tárgyalások bármiféle kompenzációról folytak volna.⁷

Az 1996-os elnökválasztást követően – amelyen Jelcin győzött ismételen – visszatért az alkupolitika, és a fő kérdés az volt: mit kérhet a NATO-bővítésért cserébe Oroszország. A hatalmi elit megpróbálta alkufolyamattá alakítani a kialakult helyzetet azért, hogy az új orosz tulajdonosi csoportok hozzájuthassanak azokhoz a gazdasági előnyökhöz, amelyekhez mindaddig nem sikerült. Az 1994 nyarától felgyorsuló privatizáció nyomán ugyanis olyan jelentős új tulajdonosi csoportok jelentek meg (oligarchák), amelyek egyre nyilvánvalóbban és egyre közvetlenebbül tartottak igényt az orosz bel- és külpolitika irányítására. Az államhatalom „magánosítását” végrehajtó új tulajdonosi csoportok nem akartak a Nyugattal konfrontálódni, csak szélesebb gazdasági mozgástérhez próbáltak jutni. Beszédes, hogy Jelcin újraválasztását követően Moszkva egyre nyíltabban fogalmazta meg: a valódi kompromisszum a NATO-bővítés ügyében nem elsősorban katonai és biztonságpolitikai engedményekben fejeződik ki, hanem Oroszország nyugati piacokra történő beengedésében, a fejlett technológiák piacának Moszkva mint vásárló előtti megnyitásban, a kommunikációs forradalom legújabb vívmányainak megosztásában, az Európát behálózó nagy közlekedési és szállítási folyosók minél gyorsabb közös kiépítésében és más gazdasági együttműködési formákban. Ennek a „kombinált” diskurzusnak volt az első fontos állomása Viktor Csernomirgyin 1997 elején tett washingtoni látogatása. Az orosz miniszterelnök több mint harminc, főként gazdasági megállapodást írt alá amerikai partnereivel.⁸

Az áttörést az amerikai és az orosz elnök 1997 márciusában megtartott helsinki találkozója hozta meg. Lényegében három kérdésben sikerült megállapodásra jutniuk, de ez elég volt ahhoz, hogy elháruljanak a megegyezés előtt álló akadályok. Egyrészt mindkét fél kinyilvánította készségét egy, a NATO és Oroszország viszonyát átfogóan rendező charta kidolgozására és aláírására. Másrészt Moszkva lehetőséget kapott arra, hogy különleges, intézményesített kapcsolatot alakítson ki a NATO-val. Harmadrészt az

⁶ Uo.48.o.

⁷ Uo. 48-49.o.

⁸ Uo. 51.o.

amerikai elnök ígéretet tett arra, hogy kormányzata segíti Oroszországot a világgazdaságba történő visszailleszkedésében. Ennek elemeként Washington biztosította Moszkvát, hogy támogatja Oroszország felvételét a Világkereskedelmi Szervezetbe, illetve hogy kezdeményezi a világ legfejlettebb államait tömörítő G7-csoport Oroszországgal történő kibővítését. És végül, de nem utolsósorban, Clinton följánlotta kormányzata segítségét az amerikai magántőke figyelmének Oroszország felé fordításában.⁹

Az 1998-as Oroszországot sújtó gazdasági válság és részleges államcsőd azonban véget vetett az alkupolitikának, mert a nyugatos gazdasági körök befolyása meggyengült. Ráadásul az 1999 októberében zajló második csecsen háború, valamint a NATO 1999 tavaszi Kis-Jugoszlávia elleni bombázása miatt a NATO-orosz kapcsolatok befagyásáról beszélhetünk. Mindeközben a külvilág Oroszországgal szembeni bizalmatlanságát csak tetézte, hogy Jelcin közvetlen környezetéből többen is kínos korrupciós ügybe keveredtek. Az idős elnök pedig egyre kevésbé volt képes feladatát ellátni.¹⁰

Putyin először ügyvezető elnökként, majd a 2000-es választást követően megválasztott elnökként olyan belpolitikai fordulatot hajtott végre, amelynek hosszútávon az ország kül- és biztonságpolitikai irányváltását is eredményezte. Ugyanakkor elnöksége korai szakaszában alakultak a – kilencvenes évek legeleje óta – a legreményteliebben a nyugati-orosz kapcsolatok. Erre az időszakra esik a NATO – Oroszország Tanács felállítása is, amelyre hosszas tárgyalások és előkészületek után 2002. május 28-án Rómában került sor konzultációs, konszenzusépítő, közös döntéshozatali és közös fellépést elősegítő céllal.¹¹ A NATO 2014 áprilisában a Krím annektálását követően függesztette fel a Tanács munkáját, ugyanakkor magas szintű (nagyköveti és a feletti) kommunikációs csatornákat tart fenn továbbra is Moszkvával a Tanácson és az Euro-atlanti Partnerségi Tanácson belül elkerülendő az ukrajnai háború további eszkalációját.¹²

2003 tavaszától azonban a nyugati-orosz, és ebben a NATO-orosz kapcsolatok megromlásáról beszélhetünk, amelynek több oka is volt:

- Az orosz politikai vezetés – míg az USA 2001. 09.11-ét követő afganisztáni háborúját támogatta – az Irak elleni amerikai támadást kezdetektől ellenezte és elítélte.
- A volt szovjet tagköztársaságok (amelyeket Moszkva közel külföldnek nevezett el) némelyikében bekövetkező ún. színes forradalmak (Grúzia-2003, illetve Ukrajna-2004) mögött – amelyek Nyugat-barát kormányok hatalomra kerülését eredményezték – Moszkva az USA-t látta.

⁹ Uo. 52.o.

¹⁰ Uo.54-55.o.

¹¹ A NATO-Oroszország Tanács az 1997 óta működő Állandó Együttes Tanácsot váltotta fel. A különbség az volt, hogy NATO-Oroszország Tanács keretében a NATO tagállamok és Oroszország egyenlő félként találkozott, szemben a kétoldalú NATO-Oroszország felállással, ami az Állandó Együttes Tanácsot jellemezte. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50091.htm (2022.07.10.)

¹² https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50091.htm (2022.07.10.)

- 2004-ben zajlott a balti államok, valamint Bulgária, Románia, Szlovákia és Szlovénia csatlakozása a NATO-hoz.
- Putyin hozzákezdett a korábbi időszakban megerősödött oligarchák visszaszorításának, ami az energetikai szektor és az abból befolyó jövedelmek államosítását is jelentette (pl. Jukosz, Gazprom). Az emelkedő olajárak és az orosz gazdasági növekedés pedig nagyobb önbizalmat adott Moszkvának kül- és biztonságpolitikai kérdésekben is. Moszkva elkezdte használni az energiapolitikát mint hatalmi politikai eszközt. A színes forradalmakat követően felülvizsgálja a közel-külfölddel (FÁK-országok) kapcsolatos politikáját és az addig érvényesített olcsó energiaszállítások kedvezményeit sorra vonta meg az egykori szovjet térség tőle politikailag elforduló országaitól=> orosz-ukrán gázvita 2006, 2009.
- Putyin a 2003 végi parlamenti választásoktól, illetve a 2004. márciusi elnökválasztástól kezdve hozzálátott a felügyelete alá vonni az oroszországi politikai folyamatok egészét. Ezek a tendenciák a következő években tovább erősödtek, és a párt-, illetve választási törvény többszöri átalakításával teljesedtek ki. Az így létrejövő új törvényi keretek hosszú évekre ellehetetlenítették a nyilvános és méltányos politikai versenyt Oroszországban. Az amerikai politikai vezetés (Bush-adminisztráció) 2005 elejétől kezdi el bírálni az orosz belpolitikai folyamatokat egyre élesebben.
- A terrortámadásokat követően a Bush-adminisztráció által alkalmazott egyoldalú katonai (iraki háború), valamint biztonságpolitikai lépések fokozták Moszkva bizalmatlanságát. 2001-ben a Bush-kormányzat felmondta az 1972-ben kötött a rakétavédelmi rendszerek korlátozásáról szóló ún. ABM-szerződést. Ez nemcsak Washington és Moszkva között, hanem az USA és az EU között is feszültséget okozott. Az iráni atomprogramra válaszul az USA kormányzata Csehországba és Lengyelországba telepítendő rakétapajzsról állapodott meg a két kelet-közép-európai állammal 2006-ban (Obama elnök ugyanakkor visszalép majd ettől).
- A színes forradalmaknak volt még egy következménye, Moszkva a korábbiaknál is határozottabban kezdte ellenezni a NATO további, a Szovjetunió egykori területeit érintő bővítését. A Kreml már a balti államok felvételekor jelezte rosszállását, ám akkor annak bekövetkeztét – erőforrások hiányában – nem tudta megakadályozni. 2004 után azonban – az új keletű, erővel is alátámasztott önbizalmára támaszkodva – már jóval határozottabban, válaszreakciókat is kilátásba helyezve kezdett tiltakozni.¹³

Az 1964 óta évente ülésező **müncheni biztonságpolitikai konferencia 2007 tavaszán tartott ülésén** Putyin először jelent meg és tartott a nyugati sajtó által hidegháborúsnak titulált beszédet, amelyben fegyverkezési hajszája újra indításával vádolta amerikai partnerét.¹⁴

¹³ Sz. Bíró Zoltán: Oroszország és a posztszovjet térség biztonságpolitikája, 1991–2014 (III.) Nemzet és Biztonság 2014/5. szám 31-36.o.

¹⁴ Nagy László: Oroszország biztonságpolitikája, különös tekintettel az orosz-atlanti kapcsolatokra *Hadtudomány* 2018/1. 84.o.

A **2008. április 3-i bukaresti NATO-csúcson** a Szövetség döntött Horvátország és Albánia meghívásáról a szervezetbe, valamint a tagállamok üdvözölték Grúzia és Ukrajna NATO-tagság iránti aspirációját.¹⁵

Az orosz reakciók hevesek voltak a bukaresti NATO-csúcsot követően. Jurij Balujevszkij tábornok a katonai és egyéb válaszlépéseket helyezett kilátásba Grúzia és Ukrajna csatlakozása esetére. Szergej Lavrov külügyminiszter szerint a két ország NATO tagsága közvetlenül fenyegeti Oroszország biztonságát és a törékeny hatalmi egyensúlyt Európában, ezért Oroszország mindent megtesz, hogy megakadályozza azt.¹⁶

A Koszovó-precedenst¹⁷ emlegetve tulajdonképpen Moszkva már ekkor összekötötte Grúzia és Ukrajna területi integritásának kérdését az esetleges NATO-tagságukkal, hangsúlyozva: a NATO-tagság iránti aspirációjuk tökéletes igazolását jelenti Ukrajna esetében a Krím félsziget, Grúzia esetében pedig Dél-Oszétia és Abházia elszakadásának.¹⁸

Ugyanakkor Barack Obama elnöksége enyhülést hozott az amerikai-orosz kapcsolatokban, köszönhetően az ún. reset/újraindítás politikájának.

Az orosz-ukrán háború következményei a NATO-ra

1) 2022. júniusi NATO-csúcs és az új stratégiai koncepció

A **2022. június 29-i madridi NATO-csúcson** a szövetség tagállamai kritikusként nevezték a nemzetközi biztonság és stabilitás helyzetét, ismételten elítélték Oroszország agresszióját Ukrajnával szemben, amely a nemzetközi jog szabályainak durva megsértését jelenti, és deklarálták a szervezet egységét és az azon belüli szolidaritást. Ismételten megerősítették: a NATO védelmi szervezet, nem jelent fenyegetést egyetlen országra sem. Ugyanakkor a radikálisan megváltozott biztonsági környezetben a Szövetség megerősítése szükséges.

Az orosz-ukrán háborúval kapcsolatban továbbá a nyilatkozat leszögezi: az orosz agresszió nemcsak humanitárius katasztrófa helyzet, hanem élelmiszer és energiaválságot is eredményezett. A Szövetség elismeri Ukrajna jogát az önvédelemre, és hogy a saját biztonságának szavatolásáról maga döntsön (esetleges NATO-tagság).

¹⁵ https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts/8443.htm?selectedLocale=en (2022.07.10.)

¹⁶ Deutsche Welle: Russia Talks Tough in Response to NATO's Eastward Expansion <https://www.dw.com/en/russia-talks-tough-in-response-to-natos-eastward-expansion/a-3261078> (2022.07.10.)

¹⁷ Koszovó 2008. február 7-én kiáltotta ki Szerbiától való elszakadását és függetlenségét, amelyet Oroszország és Szerbia azóta sem ismer el. Oroszország Koszovó elszakadására hivatkozva támogatta Dél-Oszétia és Abházia elszakadását Grúziától 2008 tavaszán.

¹⁸ Andrey S. Makarychev: NATO and Russia After the Bucharest Summit Is a New Security Agenda Feasible? PONARS Eurasia Policy Memo No. 19 2008 2.o. https://www.ponarseurasia.org/wp-content/uploads/attachments/pepm_019.pdf (2022.07.10.)

Az euroatlanti térségben a legközvetlenebb fenyegetést Oroszország agressziója jelenti, de a terrorizmus, a kiber-, űr-, és hibrid fenyegetések, valamint a migráció és az ezzel járó embercsempészet és kereskedelem továbbra is fenyegetést jelentenek.

Az alapvetően megváltozott biztonsági környezet **új stratégiai koncepció elfogadását** tette szükségessé, amely felváltotta a 2010-es Lisszabonban elfogadott stratégiai koncepciót. A dokumentum megjelöli és értékeli az euroatlanti térséget és **a Szövetséget érő kihívásokat és fenyegetéseket:**

- **Oroszország háborúja Ukrajna ellen**, amely a legközvetlenebb és legsúlyosabb fenyegetést jelenti a Szövetségre nézve. **Oroszország befolyási övezetet és közvetlen kontrollt kíván kiépíteni más államok felett kényszerítéssel, felforgatással, agresszióval és területi elcsatolásokkal.** Konvencionális, kiber- és hibrid fenyegetéseket alkalmaz a NATO-val és partnereivel szemben. Moszkva fegyverkezése, beleértve a nukleáris fegyverek területét is, a balti, a fekete-tengeri és a földközi-tengeri térségben, valamint **katonai integrációja Belarusszal stratégiai kihívást jelent a Szövetség számára.** A dokumentum leszögezi: **a NATO nem keresi a konfrontációt Moszkvával és nem jelent fenyegetést rá nézve.** Ugyanakkor a Szövetség egységes és felelős válaszokat fog adni Oroszország fenyegetéseire és ellenséges lépésire. **A NATO jelentősen növelni fogja elrettentő és védelmi erőit, növeli ellenálló képességét és támogatja partnereit a rosszindulatú beavatkozások és agresszió elleni fellépésükben (Ukrajna).** Ellenséges politikája és lépései miatt a Szövetség nem tekintheti többé Oroszországot partnerének, ugyanakkor nyitva hagyja azokat a kommunikációs csatornákat, amelyek a kockázatkezelést és csökkentést, valamint a konfliktus eszkalációját segítik.¹⁹
- **Kína kinyilvánított ambíciói és kényszerítő politikája kihívást jelent a Szövetség érdekeire, biztonságára és értékeire.** Kína széles skáláját alkalmazza a politikai, gazdasági és katonai eszközöknek, hogy globális pozícióját javítsa, míg stratégiája, szándékai, katonai fejlesztésének célja továbbra is homályos. Kína törekszik kulcs technológiák és ipari szektorok, kritikus infrastruktúrák, stratégiai nyersanyagok és ellátási láncok ellenőrzésére. Oroszország és Kína stratégiai partnerség kialakítására törekszik és a szabályokon alapuló nemzetközi rend autoriter visszaszorításának fő aktorai. **Ugyanakkor a dokumentum leszögezi, hogy a Szövetség konstruktív együttműködésre törekszik Kínával a kölcsönös transzparencia kialakításával.**²⁰

¹⁹ NATO 2022 Strategic Concept 4.o.

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf (2022.07.07.)

²⁰ NATO 2022 Strategic Concept 5.o.

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf (2022.07.07.)

- **A terrorizmus továbbra is a legközvetlenebb aszimmetrikus fenyegetés a Szövetség állampolgáira nézve.**²¹
- További globális és egymással összefüggő fenyegetések és kihívások: **klímaváltozás, a bomlasztó technológiák, a fegyverzetellenőrzés, a leszerelés és a non-prolifерáció eróziója.**²²

A NATO fő célja és legnagyobb felelőssége, hogy biztosítsa a Szövetség kollektív védelmét, amelyről a WSZ 5. cikke rendelkezik. Az Észak-atlanti Tanács fegyveres támadás esetén hívhatja segítségül az 5. cikkelyt. **Egyetlen vagy halmozódó kiber támadások, az úrból, úrben vagy az úrbe irányuló ellenséges műveletek, a Szövetség tagjai elleni hibrid műveletek mind elérhetik a fegyveres támadás szintjét,** ami az 5. cikk aktivizálásának alapjául szolgálhat.²³

A NATO három kulcsfeladatot lát el:

- elrettentés és védelem
- válságmegelőzés és kezelés
- kooperatív biztonság

Ez a három feladat egymást kiegészítő (komplementer) és elengedhetetlen a Szövetség kollektív védelme és biztonsága érdekében.²⁴

2) Svédország, Finnország NATO-csatlakozása

A két semleges állam (ugyanakkor NATO partnerországok) az orosz agresszió következtében döntött úgy 2022 tavaszán, hogy csatlakoznának a Szövetséghez. Habár kezdetben Törökország vétóval fenyegetett (azzal érvelve, hogy Svédország és Finnország pénzzel és fegyverrel is támogatja a terrorszervezetnek minősített Kurdisztáni Munkáspártot (PKK). A török kormány követelte a PKK tagjainak, valamint a velük szövetséges Népvédelmi Egységek (YPG) nevű szíriai kurd milícia tagjainak kiadatását, továbbá a 2019 októberben indított észak-szíriai török offenzíva miatt

²¹ NATO 2022 Strategic Concept factsheet 1.o.

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/220629-factsheet-strategic-concept-en.pdf (2022.07.07.)

²² NATO 2022 Strategic Concept factsheet 1.o.

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/220629-factsheet-strategic-concept-en.pdf (2022.07.07.)

²³ NATO 2022 Strategic Concept factsheet 1.o.

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/220629-factsheet-strategic-concept-en.pdf (2022.07.07.)

²⁴ NATO 2022 Strategic Concept factsheet 1.o.

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/220629-factsheet-strategic-concept-en.pdf (2022.07.07.)

elrendelt svéd fegyverszállítási embargó feloldását)²⁵, a török kormány később elállt ettől. Rekordgyorsasággal zajlik a felvételük, **a 2022. június 29-i NATO csúcson döntött a két ország meghívásáról.**

Orosz reakciók: Putyin elnök álláspontja szerint a két ország NATO-tagsága nem jelent közvetlen fenyegetést Oroszország számára, ugyanakkor figyelmeztetett, a Kreml nem hagyná reakció nélkül, ha katonai támaszpontok vagy felszerelések kerülnének telepítésre.²⁶

3) A NATO haderőfejlesztése

A NATO reagáló erői (NATO Response Force-NRF) magas készségű, technikailag magasan felszerelt többnemzetiségű légi, szárazföldi, tengeri erőkből, valamint a Különleges Műveleti Erőkből állnak, amelyek gyorsan bevetethetők és a biztonsági fenyegetések széles skálája elleni fellépésként alkalmazhatók a válságkezeléstől a klasszikus területvédelemig.

2014-ben a Krím és a Kelet-Ukrajna elleni orosz agresszió eredményeként az NRF megerősítéséről döntöttek a walesi NAT-csúcson, egy Nagyon Magas Készségű Egyesített Hadműveleti Erők (Very High Readiness Joint Task Force-VJTF) felállítására révén.

Válaszul Oroszország 2022. februári Ukrajna elleni támadására a NATO első ízben telepítette keleti NATO-tagállamok területén az NRF magas készségű erőt elrettentés és kollektív védelem céljából.²⁷

A 2022. június 29-i madridi NATO- csúcson a szövetség úgy döntött hogy 300.000 főre (40.000-ról) növeli a reagáló erőinek számát 2023-ra. ²⁸

²⁵ Portfolio: Döntött a NATO: példátlan gyorsasággal csatlakozhat Finnország és Svédország a szövetséghez <https://www.portfolio.hu/global/20220629/dontott-a-nato-peldatlan-gyorsasaggal-csatlakozhat-finnorszag-es-svedorszag-a-szovetseghez-553213> (2022.07.06.)

²⁶ Financial Times: Putin signals acceptance of Finland and Sweden joining Nato <https://www.ft.com/content/b3f29756-06e1-443d-8364-bd98c7cd19d4> (2022.07.06.)

²⁷ https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49755.htm (2022.07.06.)

²⁸ Politico: NATO pledges 300K troops, then leaves everyone guessing <https://www.politico.eu/article/jens-stoltenberg-madrid-nato-summit-pledges-300k-troops-then-leaves-everyone-guessing/> (2022.07.06.)

Ajánlott irodalom és források:

A NATO honlapja: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/index.htm>

A NATO 2022. júniusi madridi stratégiai koncepciója: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf

Sz. Bíró Zoltán: Oroszország és a posztszovjet térség biztonságpolitikája, 1991–2014 (II.) Nemzet és Biztonság 2014/4. szám

Sz. Bíró Zoltán: Oroszország és a posztszovjet térség biztonságpolitikája, 1991–2014 (III.) Nemzet és Biztonság 2014/5. szám

¹ Nagy László: Oroszország biztonságpolitikája, különös tekintettel az orosz–atlanti kapcsolatokra *Hadtudomány* 2018/1.

Ellenőrző kérdések:

1. Hány bővítési hulláma volt eddig a NATO-nak, és mely országok csatlakoztak a szervezethez ezen alkalmak kapcsán?
2. Mit jelent a „nyitott ajtók” politikája?
3. Melyek a NATO-csatlakozás alapvető feltételei?
4. Melyek a csatlakozás lépései?
5. Mi volt Moszkva kompromisszumos javaslata 1994-ben a NATO keleti bővítése kapcsán?
6. Mi volt az amerikai-orosz alkufolyamat lényege a NATO keleti bővítése kapcsán?
7. Milyen tényezőkre vezethető vissza a nyugati-orosz, illetve a NATO-orosz kapcsolatok megromlása 2003 tavaszától?
8. Milyen fő fenyegetéseket jelöl meg a NATO 2022. júniusi madridi NATO-csúcson elfogadott stratégiai koncepció?
9. Milyen következményei vannak az orosz-ukrán háborúnak a NATO bővítésére?
10. Milyen következményei vannak az orosz-ukrán háborúnak a NATO haderőfejlesztésére?

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával. Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014 azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

